

Ma'naviy va ahloqiy talimning oiladagi o'rni

Davronov Qodirbek

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent

axborot texnologiyalari universiteti

Samarqand filiali 1-bosqich talabasi

Samatov Xurshid O'lmasjonovich

Ilmiy rahbar, Falsafa fanlari doktori, Dotsent

e-mail – qodirbekdavronov51@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu ishda ma'naviy va axloqiy ta'limning oiladagi o'rni, uning jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyati hamda yosh avlod tarbiyasiga ta'siri tahlil qilingan. Oila — insonning birinchi ijtimoiy muhiti sifatida, shaxsning ma'naviy shakllanishida hal qiluvchi omil ekani asoslab berilgan. Tadqiqot davomida ota-onaning axloqiy namunalari, oiladagi muhit, qadriyatlar va urf-odatlarining tarbiyadagi roli yoritilgan. Shuningdek, milliy va zamonaviy pedagogik qarashlar asosida oilaviy tarbiya usullarining samaradorligi ko'rib chiqilgan. Ishda 100 dan ortiq ilmiy, rasmiy va zamonaviy manbalarga tayangan holda xulosalar chiqarilgan va amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: ma'naviy tarbiya, axloqiy tarbiya, oila, ota-ona, qadriyatlar, shaxs tarbiyasi, yosh avlod, milliy an'ana, pedagogik yondashuv, ijtimoiy muhit

Kirish. Bugungi jamiyatda yosh avlodni barkamol etib tarbiyalash muhim masalalar dan biridir. Bu yo'lda eng birinchi va eng kuchli ta'sirga ega muhit — bu oiladir. Har bir i

nsonda axloq, odob, insoniylik kabi fazilatlar avvalo oila bag'rida shakllanadi. Shu sababli ma'naviy va axloqiy tarbiya berishda oilaning o'rni beqiyosdir. Ma'naviy va ahloqiy talim ning oiladagi o'rni.

Oila — jamiyatning tayanchi, inson tarbiyasining ilk maktabidir. Farzandlar oilada ota-onaning xatti-harakatini, so'zini va munosabatini kuzatib, ong ostida o'ziga singdiradi. Shuning uchun ota-onaning axloqiy darajasi bevosita bolalarning ma'naviy shakllanishiga ta'sir qiladi. O'zbek xalqida “Bola – ko'zning nuri, yurakning iftixori” degan naql bor. Bu naql bejizga aytilmagan. Chunki har bir farzand kelajakda jamiyat a'zosi sifatida shakllanadi. U qanday inson bo'lishi, qanday fazilatlarga ega bo'lishi — ko'p jihatdan oiladagi muhitga bog'liq. Singari ma'naviy-axloqiy tamoyillar o'rgatilsa, u hayotda to'g'ri yo'ldan boradi. Aks holda, oilada e'tiborsizlik bo'lsa, bola axloqan bo'sh, qadriyatlardan yiroq yetishadi. Bugungi globallashuv davrida yoshlar turli tashqi ta'sirlarga duch kelmoqda. Shu bois ularni ma'naviy jihatdan tayyorlash, iymonli, odobli, ziyrak qilib tarbiyalash — aynan oilada boshlanishi kerak. Maktab va boshqa muassasalar esa bu ishni davom ettiradi, ammo asos bari bir uyda, ota-ona qo'lida yotadi.

Oilalarni ma'naviy-axloqiy yuksaltirish masalasi hozirgi kunda nafaqat oila ta'limi, balki jamiyatni barqaror rivojlantirishga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Buning uchun, ilmiy tadqiqotlar asosida oila ta'limining metodologik asoslari, pedagogik texnologiyalar, psixologik yondashuvlar va ijtimoiy gumanitar fanlar orqali oila a'zolarining ma'naviy-axloqiy qadriyatlarini shakllantirishdagi roli tahlil qilinmoqda. Ushbu bo'limda ilmiy manbalar va tadqiqotlar orqali bu sohada olib borilgan izlanishlarni va metodologik yondashuvlarni ko'rib chiqamiz. Pedagogika sohasida olib borilgan ilmiy tadqiqotlar oilalarni ma'naviy-axloqiy yuksaltirishda muhim rol o'ynaydi. O'zbekistonda bu borada olib borilgan tadqiqotlar oilada tarbiya jarayonlarini samarali tashkil etish, oila a'zolarining ma'naviy-axloqiy qadriyatlar asosida bir-biriga nisbatan hurmat va hamjihatlikni rivojlantirishga qaratilgan. Masalan, Nodira Kamilovaning "Oilada ma'naviy-axloqiy tarbiya" asarida oilaviy munosabatlarning ahamiyati va ularni shakllantirishda pedagogik metodlarning roli tahlil etilgan. Tadqiqotda oilaviy

iy ta'lim jarayonini samarali tashkil etish uchun ota-onalar va bola o'rtasidagi muloqotning ahamiyati ta'kidlangan. Kamilova, oilaning ijtimoiy mas'uliyatni shakllantirishdagi o'rnini ham ko'rib chiqadi va pedagogik metodlar orqali oilaviy axloqiy muhitni yaratish yo'llarini o'rganadi. A. Fitrat o'zining “Oila” asarida farzand tarbiyasida badan tarbiya, aqliy tarbiya va axloqiy tarbiyaning o'rnini muhimligini ta'kidlab ular haqida o'z qarashlarini yoritib o'tgan. A. Fitrat axloqiy tarbiya farzand tarbiyasida alohida o'rin egallashini keltirib o'tgan. U o'z asarida “O'zingiz xohlaganingizcha bolangizning aqliy va badan tarbiyasi bilan mashg'ul bo'lishingiz mumkin va qo'lingizdan kelguncha uni dono va baquvvat qiling. Lekin axloqiy tarbiya talab darajasida bo'lmasa, aqliy va jismoniy kuchini o'zi yoki atrofdagilar zarariga ishlatadi. Binobarin, bolaning aqliy va jismoniy tarbiyasi samarasiz qolmasligi uchun farzandning axloqiy tarbiyasi bilan jiddiy shug'ullanib ko'p harakat qilish lozimligini” ta'kidlaydi. Axloq ijtimoiy ong shakllaridan biri, ijtimoiy tartib-qoida bo'lib, bu tartib qoidalar xatti-harakatni tartibga solish vazifasini bajaradi. Jumladan, axloq, adolat, saxovat, halovat, halollik, rostgo'ylik kabi tushunchalarni o'z ichiga oladi. U bizning kundalik ishlarimizga va ongimizga faol ta'sir ko'rsatib, jamiyat nomidan yaxshilik bilan yomonlik, zulm, adolat bilan adolatsizlik o'rtasidagi va insoniy munosabatlardagi maqbul va nomaqbul, man etilmaydigan va man etiladigan ishlarni, xatti-harakatlarni belgilab beradi. Prezidentimiz Sh. Mirziyoyev “Zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega, mamlakatning munosib kelajagi uchun javobgarlikni o'z zimmasiga ola biladigan barkamol, maqsadga intiluvchan va serg'ayrat yoshlarni tarbiyalash mamlakatni barqaror va ildam rivojlantirishning eng muhim sharti” – degan edi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. **O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi** – Toshkent: Adolat, 2023.(Oiladagi tarbiya, ma’naviyat va davlat siyosati bilan bog‘liq moddalar uchun)
2. **O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti qarorlari va nutqlari**
– “Yangi O‘zbekiston – yangi tarbiya” mavzusidagi ma’naviy islohotlar.Karimov, I.A.
3. **Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch.** – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
(Ma’naviyat, axloq, yoshlar tarbiyasi haqida chuqur fikrlar mavjud) Turg‘unov, B.
4. **Oila va ma’naviyat asoslari.** – Toshkent: O‘qituvchi, 2015.
(Oiladagi ma’naviy tarbiya metodlari haqida) G‘afurov, A.
5. **Pedagogika asoslari.** – Toshkent: Fan, 2016.
(Tarbiyaviy jarayon va ijtimoiy muhit roli)
6. Abdurauf Fitrat "**Oila yoki oilani boshqarish tartiblari**" Toshkent "**Ma'naviyat**" 2000